

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 3. aprila 1878.

Obseg: Dobra setev, dober pridelek. — O Lefeldtovi sirarski mašini. — Kmetijske, živinozdravske in podkovske šole v našem cesarstvu. — Gospodarske novice. — Gospodarske skušnje. — Novo slovansko časništvo. — Z globočine morjá. (Dalje.) — Mnogovrstne novice. — Govor prof. Greuterja v 7. javni seji Avstrijske delegacije o posojilu 60 milijonov. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Dobra setev, dober pridelek.

Vsak umen kmetovalec premišlja, kako bi več pridelka na svojem polji dosegel.

Odgovor na to vprašanje je lahak, in sicer ta, naj 1) na prav obdelano zemljo 2) dobro seme 3) pametno seje.

Kdor dobro obdelane zemlje ne pripravi za setev, tak trati seme. Dobro obdelana zemlja je podlaga dobremu pridelku, ako ne pritisne kaka vremen-ska uima.

Drugi pogoj dobrega pridelka pa je dobro seme, tretji pa pametna setev o pravem času. Katero seme pa je dobro? — Dobro seme je tisto, ki je popolnoma zrelo, čegar zrno je veliko, težko in celo, pa čisto brez plevla in zdravo. Naj se zato ne jemlje seme od rastlin, ki so komaj začele zoreti, pa tudi ne od takih, katerih seme je prezrelo (mrtvo, zrelo). Le dobro seme ima močno kal, taka kal pa, ko začne gnati, potrebuje prvega živeža, kakor žival od matere: v zrnju iz moke in žlezca njegovega, dokler koreninice dosti moči ne zadobé, v zemlji sami si živeža iskati. Zato so tudi manj dobra taka zrna, ki so pri mlačvi poškodovana bila in niso cela.

Če je seme prezrelo, kalí počasi in neenako, nekatere rastline iz njega so močne, nekatere pa jako slabotne. — Zarad semena je pa še dalje to opomniti, da se vzame od takih rastlin, o katerih skušnje učijo, da so primerne podnebjju tistega kraja, kjer jih sejemo.

Izprva dobro seme pa se spridi in kaljivost zgubi, če ni dosti posušeno ali če je v mokrotnem kraju hranjeno bilo, da se je na kupu zgrelo in oprhnilo, ali pa, če je preveč posušeno bilo, na priliko, na vroči peči, ali če se ga molji lotijo in mu moko snedó.

Gledati je pri setvi tudi na pravi čas in ugodno vreme ob setvi. Čas mora biti primeren rastlini, katero hočemo pridelati, — primeren podnebjju, o katerem ima rastlina rasti, in pa zemlji, kjer jo sejemo.

Star pregovor je že: „o pravem času sejano, je na pol gnojeno.“ Za navadna naša žita velja to, da se sejejo v suhem, pa vendar ne presuhem, a tudi ne pri mokrem in mrzlem vremenu; — za jesensko setev je zgodnja setev, posebno pšenici, tembolj potrebna, čembolj je zemlja vlažna, mrzla ali malo rodovitna; — pri spomladanski setvi se na suhi

zemlji bolje sponaša bolj zgodnja setev, v vlažni in mrzli zemlji pa poznejša setev.

Kedaj naj se pa več, kedaj pa manj semena vzame, tudi je odvisno od podnebjja, dobre ali slabije zemlje, od časa setve, od namena pridelka in pa tudi od tega, kako se seje.

Semena več je potreba v mrzlih krajih, — več ob suši setve, kakor pa pri vlažno gorkem vremenu, — več pri pozni setvi v jeseni in spomladi, — več pri težki, mokri in slabo pripravljenem zemljišču, — več na slabo pognojenem in ne čisto izoranem zemljišču, — več pri zrnju nepopolnoma dozorelem in ne dobro kaljivem, — več, če se seje z rokó, kakor če se seje z mašino.

Setev ne sme prerodka biti, to je ne taka, da več praznih plaz ostane na njivi, kjer potem plevel raste. Al tudi pregosta setev je napačna, ako je taka, da je ena rastlina drugi na poti krepki rasti.

Veliko ležeče naposled je tudi na tem, kako globoko se seme pri setvi v zemljo položi, kar mora primerno biti lastnosti semena, ali je namreč bolj težko ali bolj lahko, da težje ali lažje prerije zemljo, kedar začne kal poganjati. Čem bolj težko je seme, tem globokeje sme pod zemljo priti, — lahko seme pa se zato mora bolj plitvo sejati.

To so glavna pravila, katerih je treba se držati, da kmetovalec pridelá, kar največ je mogoče na svoji zemlji.

O Lefeldtovi sirarski mašini.

Ker so „Novice“ v predzadnjem listu o Lefeldtovi novi iznajdbi govorile, dovoljujem si jaz tudi o tem besedico spregovoriti. Akoravno že stara reč, utegne vendar marsikomu nova biti, pa tudi koristna.

Da ni nobena posebnost, koj iz mleka izpod krave surovega masla delati, mi je večkratna skušnja popolnem potrdila, in še tako, da ne smetana, ampak brž surovo maslo, pa to še posebno „fino“. Dela ni družega kot to, da koj ko se krava pomolze (ali več krav) se v navadno pinjo vlije mleko in meša tako kakor smetana. Če ni premrzlo, je v pol ure gotovo od mleka odločeno surovo maslo, katero prekosi vsako drugo iz smetane narejeno, ki je posebno dobro koj za vžiti; — potem, ko se mleko kisa, se še nekoliko smetane na vrhu nabere, ki pa nima toliko masla v sebi. Vsakako se pa na ta način precej več masla pridelá, kakor če se po navadi z mlekom ravna.

Vsega priporočila vredno je tako ravnati tam, kjer ljudem maslo največi dohodek daje in da imajo čas s tem se ukvarjati.
Janez Borštnik.

Kmetijske, živinozdravske in podkovske šole v našem cesarstvu.

H kmetijskim šolam, v zadnjem našem listu imenovanim, je dostaviti še sledeče:

Na Šlezkem.

1) Deželna kmetijska šola v Kotzobendzu poleg Tičina, nemška, dveletna; 2) šola za strežnike sadnih vrtov v Oberhermsdorfu, nemška, enoletna; 3) šola za sirarstvo v Oberhermsdorfu, nemška, traja le nekoliko tednov.

Na Gališkem.

1) Kmetijska šola v Črnihovem s poljskim učnim jezikom, štiriletna; 2) deželna kmetijska šola v Dublanih s poljskim učnim jezikom, dveletna; 3) vrtnarska šola v Črnihovem s poljskim učnim jezikom, dveletna; 4) šola za odgojo vrtnarjev v Levovu s poljskim jezikom, štiriletna; 5) vrtnarska šola v Levovu s poljskim in nemškim učnim jezikom, dveletna; 6) šola za predivstvo v Grodeku, poljska, devetmesečna.

Gospodarske novice.

* *Velika fabrika, v kateri napravljajo suha jajca, je v St. Luisu v Ameriki. Taka jajca se dadó vsak letni čas dobro ohraniti in se prodajajo križem svetá, ker tudi dobra ostanejo, če se vozijo dolgo časa na ladijah po morji. Napravljajo pa ta fabrika suha jajca tako-le: Vsako jajce ogledajo najprej pri luči, ali je dobro; če je, ga vržejo v velik kotel, da se lupine ubijejo. Neka (centrifugalna) mašina loči beljak od rumenjaka enako tako, kakor centrifugalna mašina iz satorvja meče strd. Beljak zmešan z rumenjacom potem po posebnem načinu posuše v prah, ki je enak sladkorjevi moki, in v zabojih na prodaj gre. Jediti, s takimi suhimi jajci napravljene, so tako okusne, kakor če bi bile narejene iz frišnih. Kedar so jajca med letom najbolji kup, jih ta fabrika podela vsak dan 100 do 120.000. — Tudi na Angleškem in Nemškem so že začeli skušnje delati z napravo suhih jajc.*

* *Koliko goveje živine Rusija prodá v tuje dežele, se razvidi iz poročil statističnega centralnega komiteta v Petrogradu. Na Ruskem — pravi to poročilo — je blizo 29 milijonov glav goveje živine; poprek se na 100 prebivalcev šteje 37 goved. V južnih krajih Rusije pa je goved še veliko več. Vsako leto več se*

množi izvoznja Ruske goveje živine v tuje dežele. Tako, na priliko, se je od leta 1850—1860. vsako leto prodalo za najmanj 1 milijon rubljev, 1869. leta že za 8 milijonov in leta 1875/6 za 12 milijonov rubljev. Cena te klavne živine se po različnih plemenih spreminja od 40 do 80 goldinarjev. Prodá se pa Ruske goveje živine v Nemčijo 45 odstotkov, v Avstrijo 43 odstotkov, v Turčijo in Rumunijo 11 odstotkov, le 1 odstotek pa v druge dežele. — Surovega masla se iz Rusije izvozi vsako leto okoli 6 milijonov funtov. — Rusija po takem veliko živeža daje Avstriji!

Gospodarske skušnje.

* *Po mokroti zaduhlemu žitu se prežene duh po plesnivosti, če se tako žito zmeša z ogeljnimi prahom. Tako z ogljem zmešano naj ostane žito 2 do 3 tedne na ne premrzlem pa tudi ne prevročem kraju, potem pa oglje s čistilno mašino odloči. Duh po plesnobi se s tem ravnanjem skor popolnoma odpravi.*

* *Kako posušiti v žitnici mokro spravljeno žito? Skušnje učijo, pa tako: Okoli žita naj se postavi živega apna v več korbah, ki se s papirjem pokrijejo. Živo apno tako požrešno srka mokroto iz žita, da se kmalu posuši, če je vreme suho. Ko je žito suho postalo, razpade živo apno v prah in postane vgašeno apno, ki se dá dobro porabiti za mešani gnoj (kompost).*

Podučne stvari.

Varčnosti, varčnosti je treba pri gospodarstvu!

„Boljša je obvara, kot nemara“ — je dober slovensk pregovor; pa resničen je tudi nemšk pregovor: „krajcar moraš ti varovati, goldinar se sam varuje“. In res imamo skušinj na kupe, da je marsikdo z majhnim premoženjem začel, pa je po varčnosti (šparovnosti) v poznejih letih premožen gospodar postal, ker je gledal na vsako reč, da se ni nepotrebno tratila, poškovala, zgubila itd.

Revniše ljudi sicer pogostoma slišimo govoriti: „e, kaj bom šparal, vsaj se ne izplača, pri krajcarju šparati; ali imam ta par krajcarjev ali ne, je pač vse eno; reva ostane reva.“

Ta ugovor pa ni po vse resničen, ker dokaj skušinj kaže, da iz začetkom revni ljudje so postali po varčem gospodarstvu premožni, čeravno niso nič podedovali, nič vkradli, nič v loteriji zadeli, nobenega „šaca“ ne izkopali.

Naj neverni Tomaži, da se z varčnostjo nič doseči ne dá, pogledajo to-le tablico, pa bodo videli, kako iz vinarja in krajcarja naraščajo goldinarji.

Kako se prihranjeno množi

na obresti (činže) po 5 od 10 naloženo v preteku več let:

Če se vsak dan prihrani:	v 1. letu		5 letih		10 letih		15 letih		20 letih		25 letih		30 letih		40 letih	
	gold.	kr.	gold.	kr.	gold.	kr.	gold.	kr.	gold.	kr.	gold.	kr.	gold.	kr.	gold.	kr.
1 vinar	1	31	8	24	19	7	32	49	50	17	72	35	110	2	183	43
pol krajcarja	3	2	16	48	38	14	65	38	100	34	145	10	202	4	367	26
1 krajcar	6	5	33	36	76	30	131	16	201	9	290	20	404	10	734	51
1 groš	18	15	100	48	229	30	393	48	603	27	871	—	1215	30	2204	33
1 šestica	36	30	201	36	459	—	687	36	1206	54	1742	—	2422	—	4409	6
pol goldinarja	182	30	1008	—	2298	—	3938	—	6034	30	8710	—	12120	—	22045	30
1 goldinar	365	—	2016	—	4590	—	7876	—	12069	—	17420	—	24255	—	44091	—